

Barta Vilmos úr sajnos csak egy igen rövid félórára tartózkodhatott nálam, mert, Rómából jövet, azonnal tovább kell elrepülnie. Ennek következtében képtelen vagyok kéréseimet – melyeket ma, postai úton nem közölhettem – részletesen írásba foglalni. Ezért bízom azokat B. úrra, aki különben a Rómában székelő „fiumei bizottsággal” is szoros összeköttetésben áll.

A mellékelt „Memorandumot”¹ a múlt év decemberében a 4 fő szövetséges kormány fő vezetőinek küldtem meg, az illetékes követségek által. A memorandumot a mainál alkalmasabb időpontban egy bizonyító írás fogja követni, valószínűleg egy brosúra kíséretében, melynek alapján egy általános sajtókampányt is akarok rendezni az érdekelt országokban. A fiumei kérdést Magyarország tengeri érdekeivel és életbevágó szükségével is akarom összekötni, amint ezt jogosnak és igazságosnak ítélem.

Meg lévén győződve, hogy ezt a célt Elnök Úr is szíven hordja és szolgálja, bátorkodom, igen tisztelt Barátom, azon kéréssel fordulni Hozzád, kegyeskedjél törekvéseimben tanácsal, útbaigazítással, közreműködéssel támogatni.

A jövő héten Rómába utazom, az olasz kormány meghívására. Esetleges soraidat kérem az ottani Külügybe címeztetni, s esetleg, az oda való továbbítás céljából, a londoni olasz követségre bízni.

Hol és mikor volna lehetséges, hogy találkozzunk?

A régi jó viszonyunk kedves emlékével, boldog vagyok, igen tisztelt Elnök Uram, hogy az összeköttetést Magyarország érdekében újból felvehetem, és Téged, mint nagyérdemű fiát, szeretetteljes hódolattal üdvözölhetem.

Készséges barátsággal

Őszinte híved

PIL 704. f. 81. ő. e. (eredeti)

¹ A memorandum a levél mellett nem található.

36. KÁROLYI MIHÁLY CZAKÓ AMBRÓHOZ

(London, 1945. április 15. előtt)

...Ami az otthoni eseményeket illeti, eszembe jut egy történet nemrég elhunyt barátomról, Romain Rolland-ról. Amikor a harmincas évek elején Moszkvában járt, az orosz ifjúsunkások szónoka a következő szavakkal fogadta: „Üdvözlöm Önt, a nagy humanistát, aki köztünk megvalósítva látja élete álmát.” Romain Rolland erre azt felelte: „Amit a Szovjetunióban látok, az kétségtelenül példa nélküli a történelemben, de az én életem álmát nem lehet megvalósítani, az mindig valósulóban van.”

Nos, így vagyok én a magyar kibontakozással. Amiért 30 év óta küzdök, megvalósulóban van, de korántsem mondhatom, hogy az elgondolásom már megvalósult. Az igazi népi demokráciát csak a magyar nép valósíthatja meg, mégpedig nem egyik napról a másikra, hanem csak kitartó, kemény munkával.

Téves dolog azt hinni, hogy Magyarországon orosz Quisling-kormány van. Az oroszok csupán a fegyverszüneti feltételek végrehajtását várják el Magyarországtól, a magyar belpolitikai rendszer kialakításába nem szólnak bele. Hogy miként fog kialakulni az új magyar rendszer, az a magyar népi erők aktivitásától, határozottságától függ. Az oroszok éppen azt akarják kifejezésre juttatni, hogy minden németellenes és progresszív erőnek lehetőséget adnak, és a politikai életből a konzervatívokat sem zárják

ki. A demokratikus verseny megnyerése attól függ, hogy mennyire tudnak a népi erők a konzervatív erők fölé emelkedni.

Be kell vallanunk, hogy a népi erők nagy handicappal indulnak, hiszen egy 25 éves ellenforradalmi propaganda hamis, sovíniszta mérget kell ellensúlyozniok, egy olyan mérget, amely magába a népbe is beleette magát.

El kell készülnünk arra, hogy a konzervatívok ismét azzal fognak operálni, hogy a hátrévízió kérdését lassan-lassan újra felvetik és belpolitikai célokra használják fel. Ezzel természetesen elvágják az útját a szomszédokkal való megegyezésnek. Meggyőződés szerint előbb be kell bizonyítani, hogy Magyarország akar és tud együttműködni a szomszédjaival, és csak azután, hogy ezt bebizonyítottuk, tudunk egy kedvező atmoszférában bizonyos olyan rendezési javaslattal előállni, amely akkora már a szomszéd államoknál is megértésre talál, mert hiszen egyelőre ők is át fognak esni egy bizonyos sovíniszta áramlaton, amelyet előrelátó államférfiak se tudnak egyik napról a másikra leküzdeni. Meg kell szüntetni azt a tévhitet, amely az egész világot megfertőzte és katasztrófába kergette, azt hogy egy nép csak a másik nép nyomorúsága árán lehet gazdag. A szomszédunk jólététől függ a saját jólétünk is.

Jegyezzük meg magunknak, hogy az oroszok nem eloroszosítani akarják Magyarországot, hanem igenis azt akarják, hogy a független és a saját kultúráját fejlesztő Magyarország megtalálja az útját úgy szomszédjaihoz, mint Oroszországhoz.

Ebből a szempontból is a legsürgősebb és a legfontosabb feladat a radikális földreform megvalósítása. Csak a földreform szabadíthatja fel a népi erőket és semmisítheti meg a feudális-fasiszta fellegvárakat. Közvetve még az ipari munkások jóléte is attól függ, hogy milyen formában valósul meg a földreform, mert hiszen nem lehetne megállni egy réteg felszabadulásánál. Természetesen a földreform sikere attól függ, hogy a kisajátítási költség milyen magas, és hogy az állami kötvények, amelyeket a régi tulajdonosok kapnak, milyen adókulcs alá esnek, mert hiszen ebből az adóból kell majd előteremteni a termelési eszközöket. A földreform tehát vagyoncsökkentéssel jár, s fontos kérdés az, hogy milyen arányú lesz. Az 1919-es Károlyi-földreform, ha keresztülvitték volna, körülbelül 70-75 percentes csökkentést jelentett volna. Ez onnan jött, hogy egyrészt a föld értékét a háború előtti áron becsülték fel, másrészt a pénz vásárlóereje akkor már lényegesen csökkent. Természetesen arra is figyelemmel kell lenni, hogy a kisparcellák létesítésével ne csökkenjen túlságosan a terméshozam, ha mindjárt bizonyos csökkenés elkerülhetetlen is, mert a központosított nagyuradalmak szétaprózása ezt átmenetileg szükségképpen létrehozza. Ezt a csökkenést ellensúlyozni lehet, s egyik módja az volna, hogy a mezőgazdasági gépeket, javítóműhelyeket stb. központi jelentőségűvé tennék a használhatóság szempontjából. Oroszországban tett többszöri látogatásom alkalmával rendkívül célszerűnek találtam a traktorcentrumokat. Az állami birtokokat (Mezőhegyest, Bábolnát) állami mintagazdaságokká lehet átalakítani. Az erdőségeket mindenestre állami kezelésbe kell venni.

Ami a városokat illeti, legfontosabb a lakásbérek megvédése a kizsákmányolókkal szemben. Persze a mezőgazdaság mellett az iparfejlesztést sem lehet elhanyagolni, de vigyázni kell arra, hogy olyan iparokat fejlesszünk, amelyek természetesen adódnak a számmunkra, s nem jelentenek versenyzést a szomszéd államokkal. Az ipar fejlesztése azért is fontos, mert nem lehet mindenkinek földet adni, viszont munkát teremthetünk mindenki számára. Nagyon fontos, hogy a magyar nemzetgazdaság ne legyen nacionalista önkényen felépült, hanem a szomszédokkal való együttműködés gondolata alapján tervezzük.

Mindehhez elszántság és energia kell, és nem szabad megfélemlenünk arról, hogy a nyugati hatalmak segítségére szükségünk van. Nemcsak gazdasági, hanem kulturális szempontból is. A nyugati országoknak meg kell érteniök, hogy a feltápászkodó

Magyarország nem nélkülözheti a segítségüket, mert hiszen csak akkor lesz tartós béke, ha a közép-európai népek hidat tudnak képezni a Kelet és a Nyugat között.¹

Közl: KMV II. 179.

¹ A levél eredetijét, teljes szövegét nem ismerjük. Vámbéry New York-i lapja, a *Harc* a következő megjegyzéssel közölte „Magyarország jövőjéről” főcím alatt: „A következő sorok Károlyi Mihálynak dr. Czakó Ambróhoz írt leveléből valók.” A közlés második része Károlynak Vámbéryhez írott levelének részlete. (L. e kötet 37. levelét.)

37. KÁROLYI MIHÁLY VÁMBÉRY RUSZTEMHEZ

(London, 1945. április 15. előtt)

Köszönettel vettem január 10-i leveledet.¹ Örülök, hogy a cikkem tetszett és megjelent a *Harcban*.² Dr. Czakó, akinek érdekesen szerkesztett lapját mindig nagy élvezettel olvasom, s akinek töretlen politikai vonala azonos az enyémmel, egyik levelében kifogásolja, hogy a cikk feleslegesen támadta az amerikai magyarság romanticizmusát. Én pedig továbbra is azt tartom, hogy igenis kritizálni kell az amerikai magyarság romantikus beállítottságát, mert a romantikus rekvizitumok mögött ott leselkedik a reális reakció. Cigányzene, sujtás, árvalányhaj stb. akarva, nem akarva magán viseli a feudális nosztalgiát, mint ahogy a montparnasse-i kozákok balalajkás bánata és különleges ételei is azokat a „rég jó időket” hívják életre, amikor a borgőzös hangulatban a bojárók, akár a magyar mágnások, százasokat ragasztottak a balalajkás vagy a primás homlokára. Nem akarom letagadni a Hortobágy szépségeit vagy a magyar népi zene nagy értékét, mert hiszen ezek bennem is élnek, de a cifra sujtásos kondások, juhászok, csikósok, kanászok és egyebek mégiscsak az uradalmak légkörét idézik, hiszen az urak segítsége nélkül ki sem öltözködhettek volna. Az ilyen kultusz megakadályozza az amerikai magyarságot abban, hogy egy modern ideált teremtsen magának, és a „vakulj, magyar” alapon kiöltöztetett csikósnak jobb életet kívánjon. Nekem jólesik, ha látom, hogy az amerikai magyar modern ruhában, modern emberi életet él, és csöppet se örülök annak, hogy a magyar béresek ünnepi alkalmakkor idegeneknek fitogtatják a „cifra nyomorúságot”. Ezért látom a romantikus kellékeket veszedelmesnek. Ezért tartom mindezt a régi világ jelképének. A XIX. század romantikus korszaka lezárult, és vele együtt elhalálozott a forradalmi romantika is. Egy új, szélesebb értelmezésű forradalmi átalakulás vette kezdetét, amelybe a magyarságnak is bele kell illeszkednie. Itt az ideje, hogy ne tekintsünk állandóan vissza az elmúlt ezer évre, hanem ehelyett 20 évre előre kell tekintenünk, és próbáljuk meg tervszerűen kiépíteni az új Magyarországot.

Megértem Czakó aggályait. A múlt örökségét nem lehet és nem szabad eltékoznunk. Azonban minden azon fordul meg, hogy mit találunk értékesnek a múltban, és mit nem; mi segít a jövő építésében, és mi akadályozza a munkánkat. Nem is arról van szó, hogy a magyar népi hagyományokat sutba dobjuk, de vigyáznunk kell arra, hogy ne szolgáljuk a feudális érdekeket, és az értékest elválasszuk az értéktelentől, a hamistól. A magyar népművészet értékei nem fognak elveszni, sőt megtisztult formában fognak jelentkezni. Eddig az uralkodó osztály keverte hozzá az értékest az értéktelenhez, ezentúl mi fogjuk kiszemelgetni az értékest a mesterségesen tenyésztett álnépies kultúrából.

Közl: KMV II. 181.

¹ Vámbérynek e levelét nem ismerjük. Károlyi válaszevele a *Harc* április 15-i számában jelent meg, L. e kötet 36. sz. levelének jegyzetét.

² „Az amerikai magyarság feladatai.” (*Harc*, 1945. január 13.) Közl: KMV II. 163.